

ICBPs trækfugleprogram

Hvert år fanges mange millioner småfugle i net og på limpinde i Sydeuropa. Andre millioner af drosler, lærker, finker og rovfugle bliver skudt under trækket eller om vinteren i Middelhavslandene. For at modarbejde denne massefangst startede Det Internationale Fuglebeskyttelsesråd – ICBP – i 1976 komitéer mod massedrab på trækfugle i mange lande, herunder Danmark. Formålet var at samle penge ind i de velstående nordeuropæiske lande til støtte for fuglebeskyttelsesarbejdet i lande, hvor det stod svagt. På denne måde fik man i løbet af få år etableret meget aktive fuglebeskyttelsesforeninger bl.a. i Italien og på Malta.

Migratory Birds Programme

Succesen med komitéerne mod massefangst førte til, at ICBP i 1983-84 udarbejdede et større trækfugleprogram sammen med IWRB, IUCN og WWF. Programmet tager udgangspunkt i, at fugle- og naturbeskyttelsen står relativt stærkt i de fleste velstående lande. Vi ved alle, at der stadig er store problemer, men vi har også store, stærke interesseorganisationer og et net af statslige og regionale myndigheder til at arbejde med problemerne. I sammenligning hermed er forholdene rent ud sagt katastrofale i mange af de lande, som "vore" trækfugle er afhængige af under trækket og om vinteren. Det hjælper ikke meget, at vi har sikret praktisk taget hvert eneste vandhul og

hver eneste eng her i landet, hvis Nattergalen og Rødbenet ikke har noget sted at være under trækket og om vinteren i Middelhavslandene og Afrika, eller hvis deres føde er dræbt af sprøjtemidler og forurening.

Penge med hjemmefra

International naturbevarelse består i stigende grad i politisk arbejde for at øge lokale myndigheders forståelse for naturværdierne, og for at naturbevarelse og bæredygtig udnyttelse er i befolkningernes langsigtede interesse.

Men fugle- og naturbeskyttelsen får ikke styrke, før befolkningerne selv ændrer holdning, og en sådan holdningsændring opnås bedst gennem stærke nationale organisationer. Derfor satser ICBP på at hjælpe lokale fuglebeskyttelsesforeninger igang og støtte dem i deres arbejde. På denne måde får de beskedne midler, vi kan samle ind, en mangedobbelt effekt. Ved at give svalerne, Rødhalsene og de andre trækfugle "penge med hjemmefra", kan vi mest effektivt bidrage til at bremse naturødelæggelsen sydpå og sikre vore trækfugles overlevelse. Og så sikrer vi samtidig Flamingoerne, Pelikanerne og alle de andre lokale arter.

Trækfugleprogrammet i praksis

ICBPs trækfugleprogram ledes af én lønnet koordinator i hovedkvarteret i Cambridge. Det består af forskellige

Der skal handles hurtigt, hvis ødelæggelsen af vådområderne i Middelhavslandene skal stoppes. Foto: ICBP.

komponenter, der gennemføres på forskellig måde, bl.a. afhængigt af mulighederne i de enkelte lande.

Første skridt er at få kortlagt problemerne, hvad enten det drejer sig om massefangst, ødelæggelse af naturområder, truede arter eller en mere basal udpegning af vigtige fugleområder. Dette arbejde kræver en professionel organisator, som arbejder nært sammen med lokale hjælpere. Alene publiceringen af resultaterne af sådanne kortlægninger i form af bøger og rapporter har vist sig at have stor effekt på beslutningstagere og administratorer, og de udgør grundlaget for alt videre arbejde (se artiklen om "Important Bird Areas in Europe" i DOFT 83, nr 3-4, 1989).

Næste skridt er at prioritere indsatsen ud fra eksisterende økonomiske midler og mandskabsmæssige ressourcer og muligheder. På baggrund af en vurdering af problemernes omfang har ICBP top-prioriteret Sudan, Ægypten, Marokko, Senegal og Guinea, og dernæst Etiopien, Niger, Tunesien, Algeriet og Mauritanien. Arbejdet i disse lande kræver udsendelse af hjælpere fra lande med erfaringer i naturbeskyttelsesarbejde og gennemførelse af projekter. Ud over konkret beskyttelse af vigtige fugleområder drejer det sig om informationsarbejde, træning af lokale hjælpere og meget andet.

50 000 fuglebøger

I Middelhavslandene, hvor der allerede er etableret fuglebeskyttelsesorganisationer, består ICBPs indsats først og fremmest i at hjælpe med udarbejdelse af fuglebøger, plakater og undervisningsmateriale til skolebørn og lærere. En "Fugle i farver" for Middelhavslandene er udgivet i 50 000 eksemplarer og 10 sprog og 10 mere på vej, og der er lavet en meget flot og informativ trækfugleplakat på ni sprog samt lysbilledserier og en videofilm om "The miracle of migration" til forevisning i skoler og andre steder.

En fuglebog er første betingelse for at skabe interesse for fuglene, og noget så simpelt som at vise på en plakat, hvor langt væk trækfuglene kommer fra, er med til at skabe ansvar for dem. I Tyrkiet er der med støtte fra bl.a. DOF uddelt 1000 plakater og 72 000 små fugle-malebøger på skoler nær vigtige fugleområder (se DOFT 83, side 109-110, 1989). Ofte er sådant materiale det eneste naturhistoriske stof, børnene overhovedet får adgang til, og de er vilde med det.

DOF er gået igang

En anden del af trækfugleprogrammet tager sig af problemerne med udryddelsestruede arter som Tyndnæbbet Spove og Rosenterne. Dette arbejde samordnes så vidt muligt med bredere fugle- og naturbeskyttelsesbehov i de aktuelle lande, således at opmærksomheden omkring de udryddelsestruede arter kommer til at virke som en løftestang for fugle- og naturbeskyttelse mere generelt. F.eks. hænger den Tyndnæbbede Spoves problemer nært sammen med en alt for intensiv jagt i Middelhavslandene, især Italien, Grækenland og Jugoslavien, hvor fuglene raster under trækket. Her er målet at få oprettet mange flere reservater og at få stoppet jagten på vadefugle.

Sidst men ikke mindst består arbejdet i at få de enkelte

Migratory Birds Conservation Programme

lande til at tilslutte sig og efterleve de internationale konventioner om fugle- og naturbeskyttelse, såsom Ramsar-, Bonn- og Bern-konventionerne samt EF-direktivet om fuglebeskyttelse. Det er skrivebordsarbejde, men det koster også penge.

ICBPs trækfugleprogram har indtil nu gennemført 160 projekter i 21 lande for en samlet udgift på ca 9 mill. kr. Heraf er halvdelen brugt til oplysnings- og uddannelsesaktiviteter. Finansieringen er langt overvejende kommet fra Holland, Schweiz og England. Først i de allersejeste år er Danmark kommet med, og de øvrige nordiske lande er også så småt ved at vågne op. Det er kun i de velstående nordeuropæiske lande, der er mulighed for at skaffe midlerne, og DOF skal også i langt højere grad være med til at starte og gennemføre projekterne. Danske ornitologer er allerede i gang i Grækenland, Ægypten og Tanzania, og vi har bidraget med oplysninger fra mange andre lande. Men behovet er næsten ubegrænset, så der er masser at tage fat på for vores mange dygtige og aktive feltornitologer.

Du kan også være med

Ønsker du at støtte det internationale fuglebeskyttelsesarbejde, kan det gøres på flere måder. Praktisk kan du bidrage med oplysninger til DAFIF, hvis du rejser i dårligt kendte områder (skriv først til DAFIF på foreningens adresse). Økonomisk kan du støtte arbejdet gennem Fugleværnsfonden eller som støttemedlem af ICBP (se artiklen "Join the club" i *Fugle* 1, 1990). Ønsker du flere oplysninger, eller vil du støtte ICBP direkte, så skriv til ICBP-Danmark v. Jon Fjeldsø, Zoologisk Museum, Universitetsparken 15, 2100 København Ø.

Hans Meltofte

Vandfugletællinger, trækveje og et net af reservater

Overskriftens tre stikord dækker emnerne i to rapporter udgivet i 1989 af International Waterfowl Research Bureau (IWRB) i Slimbridge:

- Monval, J.-Y. & J.-Y. Pirot (red.) 1989: Results of the IWRB International Waterfowl Census 1967-1986. – IWRB Special Publication No. 8.
 Boyd, H. & J.-Y. Pirot (red.) 1989: Flyways and reserve networks for water birds. – IWRB Special Publication No. 9.

Meget er sket siden G. L. Atkinson-Willes fra The Wildfowl Trust i 1966 tog initiativ til det første forsøg på en koordineret optælling af overvintrende vandfugle i Europa. I de sidste 20 år har frivillige fugletællere og koordinatore i 40 lande stået for indsamlingen af data, hvor ialt 19 530 vådområder er blevet optalt i januar måned mindst et af årene. Ca 80% af de optalte områder ligger i Vesteuropa, men i de seneste år er stadig flere lokaliteter på det afrikanske kontinent kommet med.

Trusler i Middelhavsområdet

Den stigende interesse for at deltage i de internationale vandfugletællinger har bl.a. resulteret i, at man er blevet mere opmærksom på den store internationale betydning, vådområder i Nord- og Vestafrika har som vinterlokaliteter for gæs, ænder og ikke mindst vadefugle. Disse vådområder er i dag alvorligt truet af afvanding og opdyrkning samt af et stigende behov for vandindvinding til byer, industrier, feriecentre og landbrugsområder. Det gælder f.eks. den 12 600 ha store indsø Garaet el Ichkeul i Tunesien, en af de mest betydningsfulde overvintringslokaliteter for vandfugle i Middelhavsregionen. Ichkeul er udpeget som Ramsar-område, nationalpark og biosphere reservat, og er desuden opført på listen over "verdensarv-lokaliteter". Alligevel er søen truet af et omfattende vandindvindingsprojekt. IWRB har i de seneste 20 år gjort en stor indsats for at forhindre en altomfattende ødelæggelse af området, og en ændret forvaltning vil muligvis afhjælpe de værste skader.

Der er dog stadig områder i Nordafrika, Spanien, Grækenland og Tyrkiet, hvis betydning som vinterrastpladser for vandfugle er dårligt dokumenteret. Det har desuden været vanskeligt at få data fra Rusland og Østeuropa. Den seneste tids politiske udvikling kan muligvis også på dette område føre til en større åbenhed.

Stabile bestande

De internationale tællinger tyder på, at de fleste bestande af vandfugle er forholdsvis stabile eller stigende i det vestpalaearktiske område. Enkelte arter som Gråand, Taffeland og Blishøne viser dog tilbagegang, hvilket må give anledning til en særlig nøje overvågning i de kommende år. Også arter som Pibeand, Krikand, Spidsand og Skeand skal der ofres særlig opmærksomhed på i fremtiden.

Det er imidlertid vigtigt at påpege, at selvom bestan-

dene synes at være stabile, så skyldes dette en positiv eller stabil udvikling for de fleste overvintrende bestande i Nordvesteuropa – i størstedelen af Middelhavsområdet er bestandene nedadgående.

Den samlede vinterbestand af ænder, svaner og Blishøne blev i midten af 1980'erne beregnet til 10 mill. i Nordvesteuropa (17,5 mill. hvis gæs og havdykænder medregnes). I Middelhavet og Sortehavet overvintrer 11 mill. (11,5 mill. incl. gæs og havdykænder), og i Vestafrika ca 3 mill. Man skønner, at tallene viser bestandenes størrelse i perioden mellem jagtsæsonens afslutning og yngleperiodens start. Den samlede vinterbestand er beregnet til ialt 42-45 mill. fugle incl. gæs, havdykænder og vadefugle.

Et netværk af reservater

Rapporten, der omhandler trækruter og nettet af reservater, indeholder mest artikler og anbefalinger fra arbejdsgrupper nedsat under den tredje partskonference vedrørende Ramsar-konventionen, der blev afholdt i Regina, Canada, i 1987.

Rapporten lægger op til en omtale af "reserve networks", men emnet bliver egentlig ikke diskuteret. Det nævnes derimod, at der omkring 1980 årligt blev nedlagt omkring 10-15 mill. ænder og gæs i Europa og landene omkring Middelhavet af 3,2 mill. jægere. Jagtens betydning for bestandenes trivsel bliver imidlertid ikke diskuteret.

Gæs og ænder udgør en betydelig økonomisk ressource. I EF-landene bruger 1,6 mill. jægere hvert år ca 11 milliarder kr. i forbindelse med jagt. Også her i landet udgør jagt en økonomisk faktor, hvilket bl.a. ses af stigende priser på jagtveje. Set i relation til beskyttelse af trækkende vandfugle har denne udvikling betydet, at det efterhånden er umuligt at oprette reservater, hvor der indgår private arealer.

På det internationale plan er det vigtigt at få planlagt et hensigtsmæssigt netværk af reservater, incl. en sikring af biotoperne, som faste og tilstrækkeligt store støttepunkter langs vandfuglenes trækruter. Ved den kommende revision af den danske jagtlov bør dette spørgsmål være centralt, kombineret med mere generelle bestemmelser for jagtudøvelse. Det kunne f.eks. være oplagt at drøfte:

- 1) En begrænsning af vandfuglejagt til kun at omfatte morgen- eller aftentrækjagt.
- 2) En inddragelse af jagtorganisationerne i en regulering af jagten på fiskeriterritorier.
- 3) Muliggørelsen af en erstatningsfri oprettelse af reservater for vandfugle på private arealer.

De to rapporter udgør en væsentlig dokumentation for nødvendigheden af, at naturbeskyttelse og -forvaltning prioriteres højt i de kommende år – ikke mindst i Middelhavslandene.

Palle Uhd Jepsen

Ny bog om Andesbjergenes fugle skrevet af to danske ornitologer

Noget så usædvanligt som en bog om sydamerikanske fugle skrevet af to danske ornitologer: *Birds of the high Andes. A Manual to the Birds of the Temperate Zone of the Andes and Patagonia, South America*, af Jon Fjeldså og Niels Krabbe. Et pragtværk på 880 sider og med 2400 illustrationer.

Det hele begyndte med den frustration, alle ornitologer tidligere oplevede i Sydamerika, når de stod overfor ukendte fugle og ikke kunne bestemme dem med de eksisterende og helt utilstrækkelige feltbøger. JF var i Peru i 1977 for at studere lappedykker-økologi i de højandine søer. NK var i Peru i 1979 for at se så mange arter som muligt. Dengang var man henvist til Meyer de Schauensees bog over alle arter i Sydamerika, og den var næsten umulig at bruge i felten.

Da NK vendte hjem, mødtes de to forfattere på Zoologisk Museum, og tanken om at lave deres "egen" bestemmelsesbog over de peruvianske fugle tog form.

I 1982 tog de for alvor fat. De to udgør et perfekt hold, fordi de supplerer hinanden så godt: JF er forskeren og kunstneren, der kan male de helt rigtige og præcise tavler. NK er den seriøse artsjæger med et kolossalt kendskab til de mange arters kendetegn, stemmer, habitat og udbredelse. De er fælles om en helt formidabel entusiasme og arbejdssevne. De valgte at beskrive landfuglene fra hele Sydamerikas tempererede og arktiske bjergzoner. I modsætning til alle andre feltbøger er der altså tale om en biogeografisk afgrænsning og ikke en politisk. Det betyder, at alle de ialt ca 1100 arter fra Andesbjergkædens højere liggende områder samt fra Patagonien er med.

Et af de mål, forfatterne satte sig, var at afbilde alle arter og så mange forskellige dragter som muligt. Det var allerede ved starten klart, at kendskabet til mange af fuglene var for ringe til at opfylde dette mål. Og så var der kun et at gøre: at rejse ud og se på dem selv. Det er blevet til mange rejser i Sydamerika, ikke blot i Peru, men i alle landene langs Andeskæden. Her har de tegnet og beskrevet, lavet lydoptagelser samt indsamlet og skindlagt fugle,

vet, lavet lydoptagelser samt indsamlet og skindlagt fugle, som der ikke fandtes tilstrækkeligt materiale af. I tilgift har de besøgt talrige museer og samlinger i Sydamerika, USA og Europa for at studere og tegne skind.

Manuskriptet har været til gennemlæsning hos kapaciteter i Sydamerika og USA for at få det hele med. Forløbige trykte tavler har været med på rejserne og har været delt ud blandt andre rejsende og lokale fuglefolk. Igen for at få rettet og kommenteret inden den endelige trykning.

De to forfatters Sydamerika-engagement er ikke slut med denne bog. Sideløbende med arbejdet til bogen har JF fulgt sine lappedykkerstudier op. Desuden har han undersøgt de meget højtliggende og isolerede *Polylepis*-skove og deres fugle, både for at studere artsdannelse og evolution og med henblik på bevaring og forvaltning af skovene. NK arbejder videre med tapaculo'ernes systematik – specielt baseret på lydoptagelser og analyse af deres arvemateriale (DNA).

For NKs vedkommende har arbejdet desuden været med til at gøre artsjægeren til forsker. Han har skrevet afsnittet om spurvefuglene, der samtidig er benyttet som afgangssopgave ved Københavns Universitet.

En egentlig anmeldelse af bogen vil komme senere, men jeg kan ikke nære mig for kort at sammenligne den med de andre bøger om sydamerikanske fugle, der er udkommet i de senere år. Tavlerne, som der ses et eksempel på her, er de hidtil mest detaljerede, og de hævder sig ved at vise mange af de sjældent afbildede hun- og ungfugledragter. Teksten er meget informativ og omfattende, og udbredelseskortene særdeles detaljerede. Som noget nyt i en feltbog er der ved flere arter også afbildet sonagrammer i forbindelse med stemmebeskrivelserne.

Resultatet er en bog af meget høj international standard og en bog for alle os, som er interesserede i Sydamerikas fugle. Der er noget at leve op til for fremtidige feltbogsforfattere.

David Boertmann

En af bogens 64 farvetavler i lidt nedsat format

ZEISS

West Germany

Reproduktionen af denne farvetavle er betalt af Brock & Michelsen Brilleoptik A/S, enimportør af Zeiss, Vest-tyskland

Økologisk træf i Ribe

I ugen 18.-24. september 1989 samledes 157 ornitologer fra 23 lande på vandrerhjemmet i Ribe. Anledningen var fire møder arrangeret af grupper under International Waterfowl and Wetlands Research Bureau (IWRB) og Water Study Group (WSG). Ud over IWRB-symposiet og WSG-konferencen afholdtes workshops om "træksystemer hos Islandsk Ryle" og "oplæg til et fælleseuropæisk Grågåseprojekt". For det praktiske arrangement stod Vildtbiologisk Station.

8. Internationale Symposium om Vandfugles Fødeøkologi

I løbet af tre dage blev der præsenteret over 50 foredrag om vandfuglenes fødeøkologi på såvel ynglepladserne som i vinterkvartererne.

Pibeænderne ved Lauwersmeer i Holland er ét af mange eksempler på, at planteædende vandfugle har en grænsningstærskel, d.v.s. en nedre grænse for fødens tæthed under hvilken udnyttelse ikke længere kan betale sig. Pibeænderne græsser frø af strandengs-planten kveler, og allerede når 50% af frøene er fjernet, vælger fuglene at forlade området eller skifter til et andet fødeemne.

Schweiziske forskere viste, at den nedre tærskel kan være betydeligt lavere for andre vandfugle. Trold- og Taffelænder, der overvintrer i Rhinen, spiser stort set op i vinterens løb. I det tidlige forår var der højst 10% og ofte meget mindre tilbage af efterårets maksimale fødemængde, bestående af vandremuslinger. Vandremuslin-

gen er nyindvandret og har nu enorme tætheder i visse passager af floden – op til 90 000 individer (næsten 12 kg) pr kvadratmeter. Den nye fødekilde har betydet en mangedobling af den overvintrende dykandebestand i området. En periode med usædvanligt hårdt vintervejr i februar-marts 1986 var imidlertid katastrofal. Trold- og Taffelænderne havde spist op og var ikke villige til at trække sydpå mod mildere vejr, da de i denne periode normalt trækker nordpå mod yngleområderne. Kuldeperioden varede tre uger, og konsekvensen blev, at mindst 1500 dykænder døde af sult. Overvintrende Hvinænder berørtes ikke af kulden, da deres føderessource – vårfluelarver – ikke var opbrugt.

For overvintrende Strandskader i det hollandske Vadehav blev en kuldeperiode i januar 1987 ligeså katastrofal. Halvdelen af Strandskaderne blev i området, og mange sultede ihjel. Den anden halvdel valgte at trække længere sydpå, til Frankrig, men her blev tusindvis skudt af franske jægere. – Det er ikke nemt at være fugl!

Den tilgængelige fødemængde er ikke det eneste, der har betydning for fuglenes valg af fourageringssteder. Pibeændernes forkærlighed for oversvømmede engområder er blevet tolket som en sikring mod rovdyr. En række forsøg har imidlertid vist, at drikkevand på fourageringsstedet er en vigtig faktor, og kvaliteten af græsset synes også at være bedre på de oversvømmede arealer. Beskyttelse mod rovdyr er åbenbart kun en del af forklaringen.

Lavt vand på engene har vist sig at forbedre Pibeændernes fouragering væsentligt. Foto: Lars Maltha Rasmussen.

WSG

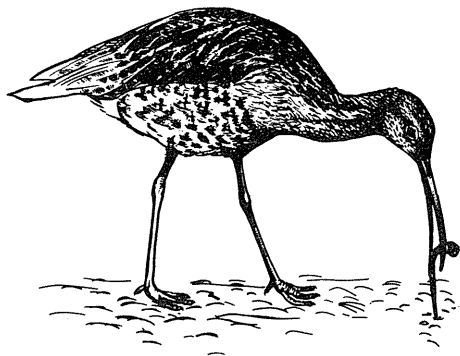

IWRB

GBS

8TH INTERNATIONAL WATERFOWL FEEDING ECOLOGY SYMPOSIUM

Ribe, Denmark

18th to 21st September 1989

Vandfuglene spiser om natten

Man har altid vidst, at mange vandfugle fouragerede om natten, men omfanget og betydningen af dette er svært at måle. I 1980'erne er der sket betydelige fremskridt, idet lysforstærkende kikkerte og telemetri (brugen af radiosendere) er taget i brug.

Alain Tamisier kunne efter en litteraturgennemgang konkludere, at størstedelen af vore vandfugle rent faktisk fouragerer om natten. Det betyder, at de mængder af viden, der findes om dagfouragering, kun giver den halve sandhed om fuglenes fødeøkologi. Gulbenede Klirer i Venezuela lokaliserer eksempelvis føden med øjnene om dagen, mens de om natten føler sig frem til byttedyrene med næbspidsen.

Vilkårene i yngletiden

Under symposiet fik vi eksempler på, hvordan føde, rovdyr og vejr kan indvirke på produktionen af æg og unger.

Fra slutningen af april dukker larver af dansemyg op i stort tal på overfladen af fjeldsøer i Norge. Pibeænder drager fordel af dette pludselig boom af smådyr, som er rigere på protein og calcium end planteføde. Ved at skifte fra planteføde til dyrisk føde efter ankomsten til ynglepladserne kan hunnen nemmere skaffe energi og næringsstoffer til ægdannelse og rugning.

I Nordsverige bliver Spidsændernes æg ikke ædt i år med mange lemminger, og det resulterer i stor produktion af ællinger. De mange ællinger tvinges imidlertid ud i konkurrence om småspørnes krebsdyr og insekter, og mange ællinger sulter ihjel.

På Hebriderne har man fundet, at ynglesuccesen hos bl.a. Almindelig Ryle og Rødben er lav efter hårde vintre. Forklaringen er tilsyneladende, at kreaturerne efter hårde vintre overgræsser engene, så tuer med højt græs bliver sjældne. Rederne skjules normalt i tuerne, men ligger nu frit, hvilket Stormmåger og Krager udnytter.

Studier med farveringmærkning i Holland har vist, at Strandskaderne på øen Terschelling har flere ynglestrategier. "Løberne" fører dagligt ungerne ud på vaden, hvor føden findes. "Flyverne" henter føden på vaden og flyver den ind til ungerne, der opholder sig i territoriet på strandengen. Flyveturen koster tid, og ungerne overvåges sjældent, så risikoen for prædation øges. Disse forskelle i ynglestrategi betyder, at "løberne" får fem gange så mange flyvefærdige unger som "flyverne". Studierne har også vist, at der sker meget få ændringer af fuglens status fra år til år. Det mest overraskende er, at adskillige "ikke-ynglende" aldrig når at yngle – og når det lykkes, er det langt fra ensbetydende med, at de får flyvefærdigt afkom, da 64% af dem må nøjes med et dårligt "flyver"-territorium.

Wader Study Group konferencen

– der varede to dage – handlede især om ynglefugle. Blandt mange spændende indlæg fortalte Albert Beintema, at overlevelsen hos vadefugleunger i høj grad afhænger af vejret, i det mindste i Holland. Tidligere antog man, at ungerne døde fordi de blev våde og kolde, men det ser ud til at årsagen er en anden. Under perioder med dårligt vejr beskytter forældrene ungerne imod kulde og regn, og dermed får ungerne mindre tid til fødesøgning. Ungernes tilvækst nedsættes og i værste fald dør de af sult.

Det viste sig, at Tipperne er et af de eneste undersøgte steder i Europa, hvor der er en stor overlevelse af æg og unger, og hvor bestandene af Almindelig Ryle, Rødben og Brushane går frem – iøvrigt nærmest eksplosivt. Den gode ynglesucces kan forklares ved, at der er et lavt prædationstryk. Rævene kan ikke komme ud på Fuglepold, hvor vadefuglene yngler så tæt, at der nærmest er tale om kolonier, og måger og krager mobbes væk af vadefuglene.

Socialt samvær

Symposium, konference og workshops – det lyder tørt, men i kaffepauserne gik snakken mand og mand imellem (der var kun tre piger). Der var hel- og halvdags ekskursioner til Blåvand og Tipperne, Vadehavet og Mandø. Vi blev underholdt med skotsk folkemusik og så lysbilledshows om vadefugle og flytællinger langs Sydamerikas kyster. Peter Prokosch havde dugfriske nyheder og lysbilleder fra Knortegæssenes ynglepladser på den Sibirske tundra.

Fagligt og socialt var det altså en udbytterig uge.

Preben Clausen & Thomas Bregnballe

Seks års overvågning af døde havfugle Olieforureningen i de danske farvande 1984-89

Et af den danske fuglefaunas særkender er de store mængder af fældende, rastende og overvintrende vandfugle. For at få kendskab til olieforureningens betydning for vandfuglene i vore farvande startede DOFs Havfuglegruppe i vinteren 1983/84 undersøgelser af ilanddrevne døde fugle langs de danske kyster. Siden er kysterne af Nordsøen, Skagerrak, Kattegat, bælteerne og Østersøen blevet undersøgt for ilanddrevne fugle ved tællinger i februar og marts hver vinter.

På de ilanddrevne fugle bestemmes i videst muligt omfang art, alder og køn, og fuglenes fjerdragt undersøges for oliepletter. Undersøgelserne kan ikke vise hvor mange fugle, der omkommer af olieforurening. Ofte driver kun et fåtal af de døde fugle ind til kysten, bl.a. afhængigt af vind- og strømforhold. Men andelen af olietilsølede fugle udtrykker hvor stor en del af fuglene, som den pågældende vinter var udsat for olieforurening. Denne værdi kan anvendes som et index for olieforureningens effekt på de overvintrende bestande af vandfugle.

Olien rammer især alkefugle

Sammenlagt er 7500 km strande blevet undersøgt i perioden 1983/84 - 1988/89. Mere end fire ud af hver fem alkefugle, der blev fundet døde på strandene, havde oliepletter på fjerdragten (Tab. 1). Resultaterne svarer godt til hvad undersøgelser i den øvrige del af Vesteuropa har vist. Alkefugle er særlig udsatte for olieforurening, sandsynligvis fordi de i modsætning til f.eks. Mallebuk og Ride tilbringer den største del af tiden på havoverfladen.

Tab. 1. Andel olieforurenede havfugle langs de danske kyster 1984-1989. Der er kun medtaget arter, for hvilke mere end 40% blev fundet olietilsølede.

Proportion oiled seabirds found during beached birds surveys along the Danish coasts 1984-1989.

Art	pct olieforurenede	n
Alk <i>Alca torda</i>	93	324
Søkonge <i>Alle alle</i>	91	125
Lomvie <i>Uria aalge</i>	82	1621
Toppet Lappedykker <i>Podiceps cristatus</i>	79	157
Havlit <i>Clangula hyemalis</i>	78	78
Gråstr. Lappedykker <i>Podiceps griseogen</i>	75	61
Sortand <i>Melanitta nigra</i>	73	1115
Lommer <i>Gavia</i> spp.	70	156
Mallebuk <i>Fulmarus glacialis</i>	65	234
Sule <i>Sula bassana</i>	65	52
Fløjlsand <i>Melanitta fusca</i>	64	138
Lunde <i>Fratercula arctica</i>	63	62
Troldand <i>Aythya fuligula</i>	55	87
Ride <i>Rissa tridactyla</i>	52	699
Ederfugl <i>Somateria mollissima</i>	52	1588
Toppet Skallesluger <i>Mergus serrator</i>	51	43
Blishøne <i>Fulica atra</i>	45	321

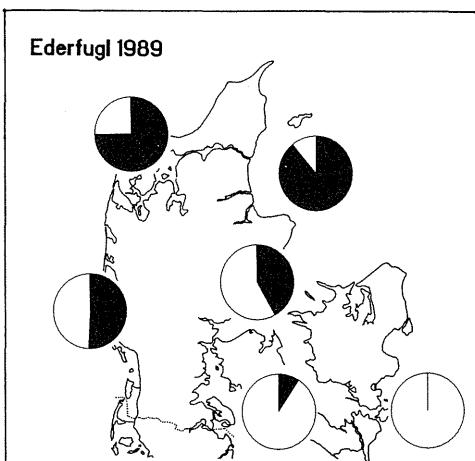

Fig. 1. En større andel af havfuglene rammes af olieforurening i Skagerrak og det nordlige Kattegat end i de øvrige danske farvande. Figuren viser andel olieforurenede Ederfugle, februar-marts 1989.

Proportion of oiled Eiders found during Beached Birds Surveys in February-March 1989.

Lommer, lappedykkere og dykænder er knap så belastede af olieforurening, måske fordi de generelt lever mere kystnært. Arter som svømmeænder, vadefugle og måger bliver kun i ringe omfang ramt af olie, da de især opholder sig i lavvandede områder, på strande og strandenge, som ligger forholdsvist beskyttede.

Sammenholdt med forekomsten af havfuglene på havet er dette index over de forskellige arters sårbarhed et vigtigt værktøj ved udpegningen af sårbare områder for havfugle.

Fuglene i Skagerrak hårdest ramt

En større andel af fuglene rammes af olieforurening i Skagerrak og det nordlige Kattegat end i de øvrige danske farvande. Det viser f.eks. resultaterne for Ederfugl fra vinteren 1988/89 (Fig. 1). Nogenlunde samme billede fås, hvis man kikker på forurening af strandene med olie. Andelen af olieforurenede fugle i vor del af Nordsøen har ikke ændret sig væsentligt siden 1983/84 (Fig. 2). Derimod har en mindre og mindre andel af de døde havfugle i de indre farvande olie på fjerdragten. Bl.a. på foranledning af DOF blev flyovervågning af de danske farvande iværksat fra juni 1989 med henblik på at afskrække skibe fra at foretage ulovlige tankrensninger. De kommende vintres undersøgelser af ilanddrevne fugle vil vise, hvor stor effekt denne flyovervågning får.

Siden slutningen af 1970'erne er der i den sydlige del af Nordsøen sket en voldsom stigning i mængden af olietilsølede fugle. I samme periode er fuglenes belastning med olieforurening i den vestlige del af Nordsøen, langs den britiske vestkyst, aftaget betydeligt (T. J. Stowe: *Beached Bird Surveys*, RSPB, 1982).

Andelen af olieforurenede alkefugle i de forskellige dele af Nordsøen er afbildet i Fig. 3. Belastningen af alkefuglene i den danske del af Nordsøen ligger på samme

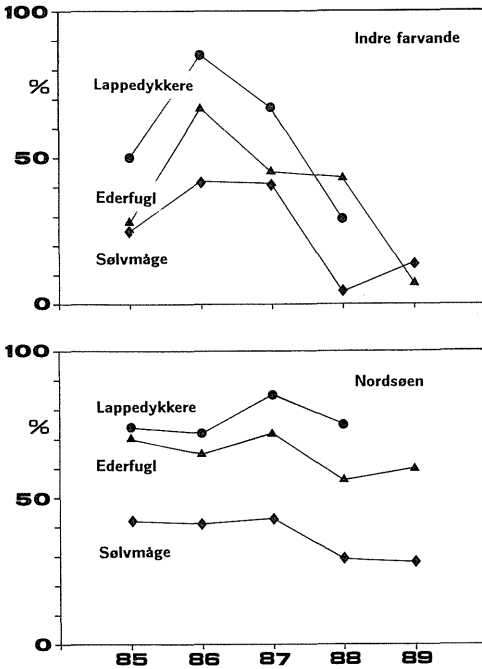

Fig. 2. Andel olietilsølede lappedykkere, Ederfugle og Sølvmåger i den danske del af Nordsøen og i de indre farvande 1985-89. I Nordsøen er der ikke sket større ændringer, mens en mindre og mindre andel af de døde havfugle har olie på fjerdragten i de indre farvande.

Proportion of oiled grebes, Eiders and Herring Gulls in the Danish part of the North Sea and in the inner Danish waters, 1985-89.

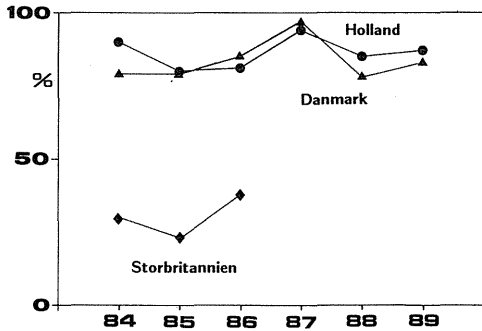

Fig. 3. Andel olieforurenede alkefugle i den hollandske, danske og engelske del af Nordsøen, 1984-88.

Proportion oiled auks in the Dutch, Danish and British sector of the North Sea 1984-88.

høje niveau som i den sydlige del af Nordsøen. Da de landsdækkende undersøgelser af ilanddrævede fugle i Danmark først blev startet i 1983/84, har vi desværre ikke kendskab til, om der har været tale om samme voldsomme stigning som i den sydlige del af Nordsøen, eller om belastningen med olieforurening i den danske del har ligget på dette høje niveau over en længere årrække.

Trussel mod Danmarks største naturværdier

For flere arters vedkommende tilbringer størstedelen af

den nordvesteuropæiske bestand en del af året i de danske farvande. Kortlægningen af danske havfugle viser, at 19 arter forekommer i mængder af international betydning i vore farvande. Heraf er syv arter særligt belastet af olieforurening (Tab. 1). Det drejer sig om Alk, Lomvie, Havlit, Gråstrubet Lappedykker, Sortand, lommer og Fløjlsand.

Lomvie og Rødstrubet Lom i farezonen

To af arterne på denne liste kræver speciel opmærksomhed, nemlig Lomvie og Rødstrubet Lom. Bestande af begge arter er i disse år i betydelig tilbagegang. For dem begge gælder desuden, at de reproducerer sig langsomt. Det vil derfor tage dem mange år at genetablere bestande, hvor de én gang er forsvundet. For Lomvien er situationen så alvorlig, at Nordisk Råd på sit møde i marts 1989 har besluttet at opfordre landene til at udarbejde en handlingsplan specielt for at sikre denne art. Handlingsplanen skal omfatte en klarlægning af årsagerne til tilbagegangen og udarbejdelse af forslag til konkrete handlinger, der kan vende udviklingen. Der er ingen tvivl om, at olieforureningen på Lomviens overvintringspladser spiller en væsentlig rolle. Det fortæller seks års overvågning af ilanddrævede fugle os.

En varm tak skal rettes til de 150 personer, som hver vinter overvåger ilanddrævede fugle på de danske kyster. EF-kommissionen og DOFs videnskabelige udvalg takkes for finansiell støtte til arbejdet. En særlig tak til Kees Camphuysen, Willy Sørensen, Karsten Bjørnskov, Ole Iversen, Peter Damgaard, Kristian T. Olsen, Kim Fischer, Søren N. Petersen, Jens S. Petersen, Henrik Andersen, Thomas Stigfeldt, Svend Dybkjær, Jens L. Hansen, Jens Thalund, Henrik Æ. Petersen, Uffe G. Nielsen, Kim Stubbe, Palle Nygaard, Kim E. Madsen, Bent Jakobsen, Kim Winther og Henrik Hein.

Summary: Seabirds and oil pollution in Danish waters 1984-89

The results of the first six winters of systematic beached birds surveys in Denmark are summarized. Data for the species most frequently found oiled are given in Tab. 1. Seabirds in the Skagerrak and northern Kattegat are more often affected by oil than seabirds in other areas (Fig. 1). While the proportion of oiled seabirds in the Kattegat has decreased, it has remained stable in the North Sea and the Skagerrak (Fig. 2). The proportion of auks found oiled in the Danish sector of the North Sea was considerably higher than in the British sector, but at the same high level as in the Dutch sector (Fig. 3).

Among the species most susceptible to oil pollution, the Razorbill, Long-tailed Duck, Guillemot, Common Scoter, divers and Velvet Scoter occur in concentrations of international importance in Danish waters. Special attention should be paid to Guillemot and Red-throated Diver because populations of these species have decreased seriously in the Nordic countries. In March 1989 the Nordic Council urged the Nordic countries to prepare a strategy for securing the Nordic Guillemot populations.

Finn Danielsen, Henrik Skov, Jan Durinck & Kim Diget Christensen

Efterårstræk af småfugle på Fanø

Efterår i Vestjylland og Vadehav. Straks falder tanken på havfugletræk og myriader af rastende vandfugle, hvilket jo også er udmærket beskrevet i adskillige publikationer. Mindre kendt er det, at der forekommer et til tider omfattende dagtræk af småfugle m.m. i august-november, som i antal ikke står tilbage for østdanske træklokaliteter.

I det sydvestjyske område undgår fuglene Nordsøen, og trækket følger kysten mod syd, hvor det via Skallingen og Esbjerg ledes ud over Fanø og videre mod Manø, Rømø og Sild. Trækfuglene har på den måde altid landkending forude, når de vover sig ud over havet.

Sønderho, sydspidsen af Fanø, er et af de bedste steder at følge dette træk. Derfor har jeg i 1987-1989 foretaget (næsten) daglige tællinger i perioden 20. august - 20. november. I de tre år er der observeret i hhv. 81, 78 og 93 dage, oftest fra en time før solopgang til hen på eftermiddagen, afhængigt af trækintensiteten. Ikke alle dage har det været muligt at lave optimale observationer, hvilket især er gået ud over registreringen af de mindre hyppige arter, men alt i alt giver det indsamlede materiale et godt billede af de forskellige arters forekomst og trækrets relation til vejrforholdene. Nogle udvalgte efterårstotaler fremgår af tabellen, og en række spændende resultater skal kort ridses op i det følgende.

Drosselkorridor i Sydvestjylland?

På flere af de store træk dage følger fuglene en meget smal front, hvilket tydeligvis fremgår af observationer fra tre dage:

1. oktober 1988: 56 000 drosler trak ved Sønderho. Kun få hundrede blev noteret ved Blåvand. Ved Sneum på fastlandet blev der i forbindelse med skudtællinger hørt mange drosler før dag gryet, men ingen sås så snart det lysnede.

11. oktober 1988: 69 000 drosler trak ved Sønderho. Igen kun få hundrede i Blåvand. Ved Nyeng i Ho Bugt blev derimod et næsten tilsvarende antal observeret, hvoraf 1/3 trak ned over Skallingen og 2/3 mod øst.

12. oktober 1989: 110 000 drosler trak ved Sønderho. Ved Blåvand nogle småflokke ved stationen og fem fugle ude over hukket. På Rømø blev der set "utroligt mange" rastende.

Fuglene holder sig altså til Vadehavsøerne og tager ikke omvejen ud omkring Blåvandshuk.

Satellitbilleder på TV en stor hjælp

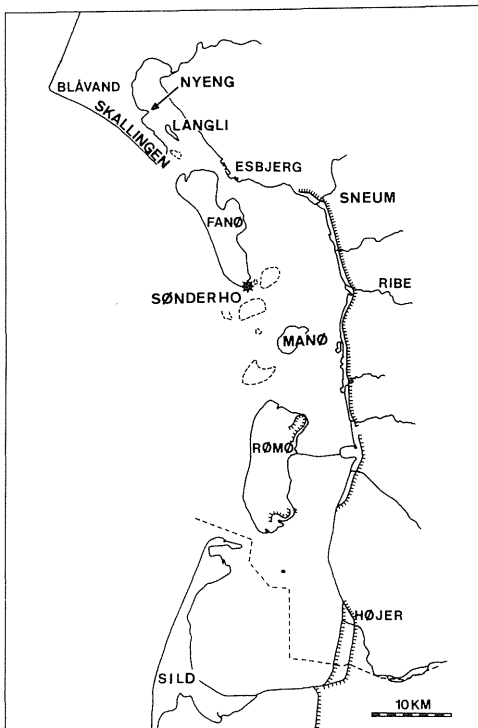
Den nye vejrudsigt i DR TV1 er til uvurderlig hjælp, når

Engpiperen er en af de talrigste småfugle under efterårstrækket på Fanø. Mere end en kvart million er talt på et efterår. Foto: Per Schiermacher Hansen.

Efterårstotaler for dagtræk af udvalgte fuglearter i perioden 20. august - 20. november ved Sønderho 1987 (81), 1988 (78) samt 1989 (93) (antallet af observationsdage i parentes).

	1987	1988	1989
Spurvehøg	1 141	1 426	1 342
Musvåge	94	376	140
Tårnfalk	114	395	496
Dværgefalk	130	240	237
Ringdue	14 200	19 700	3 300
Hedelærke	97	75	84
Sanglærke	9 900	4 600	12 500
Landsvale	2 800	26 400	14 900
Skovpiber	12 800	11 300	16 400
Engpiber	261 000	211 000	172 000
Skærpiber	524	967	805
Gul Vipstjert	4 900	5 000	5 300
Bjergvipstjert	47	101	196
Ringdrossel	372	693	234
Sjagger	40 700	56 000	26 500
Sangdrossel	46 700	83 400	11 700
Vindrossel	77 100	81 700	195 300
Allike	3 900	4 400	4 300
Bog-/Kvækkerfinke	344 000	361 000	265 000
Grønirisk	11 400	13 200	20 400
Stillits	63	464	189
Grønsisken	7 700	4 400	15 900
Tornirisk	28 700	44 100	35 800
Rørspurv	4 200	4 500	11 700

man hurtigt skal have indblik i vejrets indflydelse på trækket. Allerede om aftenen ser man skydækkets udbredelse, vindretninger m.v. på satellitbilleder, og dagens træk kan vurderes. Et par eksempler:

27. september 1989 er der om morgenen en skyfri kile fra Mellemsverige ned over Danmark. Vindretning og -styrke ved Sønderho er NV 2, hvilket normalt ikke giver et større træk. Der noteres Engpiber 20 000, Grønirisk 1500, Rørspurv 3800, Bog-/Kvækkerfinke 29 000, som næsten alle trækker Ø. Et stort træk kan høres i større højde, men fuglene kan ikke ses mod den blå himmel! Desuden Grønsisken 5750, hvoraf de 5000 om eftermiddagen, hvilket kunne tyde på at de trækker langsommere end de større finker.

12. oktober 1989 er der et skyfrit område fra Sydnorge og Mellemsverige til Sydjylland. Om natten var der et kraftigt temperaturfald med sne i Oslo-området. Morgenen i Sønderho er en stor oplevelse. Vindretningen er svagt sydlig, og skyer trækker ind over før det lysner. 10 000'er af Vindrosler bliver presset ned af skyerne, og alene i den største flok kan tælles 20 000. Arten er kendt for at flyve lange stræk ad gangen, så det er sandsynligt, at fuglene kan have brudt op fra Oslo om aftenen. Netfangede fugle havde opbrugt deres fedtreserver, og i de næste dage blev Fanøs buske totalt ribbet for bær af de sultne droslere. Antallet af Vindrosler blev skønnet til mindst 110 000, og desuden noteredes Sjagger 4200 og Kvækkerfinke 10 000.

Hortulan og Storpiber overrasker

De tre års trækobservationer har givet et interessant indblik i flere sjældnere arters forekomst i Vestjylland, hvoraf Storpiber og Hortulan har overrasket mest.

Hortulan er med efterårstotaler på henholdsvis 32, 50-53 og 69 mere talrig end tidligere antaget. Ifølge alle gængse håndbøger trækker Hortulanerne fra Skandinavien mod sydøst, og som ventet ses der fugle i østlige vinde, flest (25) 9.-13. september 1989. De største dage (7. september 1988 25-27 fugle og 27. august 1989 37 fugle) var der imidlertid svag vind fra nordvest, hvilket passer bedre til arter med et sydvest-orienteret træk. Dette er i overensstemmelse med Stolt's konklusion, at Skandinaviske Hortulaner trækker mod sydvest (Vår Fågelvärld 46: 48-53, 1987). Men hvorfor ses der så få på andre lokaliteter i Vestdanmark?

Storpiber er med henholdsvis 21, 23 og 3 fugle i de tre efterår umiddelbart en stor overraskelse, men observationerne falder i tråd med forekomsterne i Holland og på de Britiske Øer. Næsten alle fuglene er iagttaget trække ud, hvilket i begyndelsen gav anledning til stor frustration, da fuglene alene måtte bestemmes på flugt og kald. I Blåvand og på Langli er der ligeledes set Storpibere i pæne antal. Sjældenhedsudvalget har godkendt "masseforekomsterne" fra 1987 og 1988, der tilsammen har givet en væsentlig revision af artens forekomstbillede i landet.

Kim Fischer

Et efterår på fuglestation i Bottenviken

Efteråret 1989 tilbragte jeg tre måneder som ringmærker på Stora Fjäderäggs Fågelstation, der ligger på den nordøstligste ø i øgruppen Holmöarna i Bottenhavet ved Bottenvikens munding. Her er der gode muligheder for at studere trækket af fugle tværs over Bottenviken, mellem Sverige og Finland.

Stora Fjäderäggs Fågelstation er på mange måder anderledes end de danske fuglestationer. Økonomien baseres på den kapital "Föreningen Stora Fjäderäggs Fågelstation" indsamler i lokalsamfundet. Foruden fast personale udføres ringmærkningen af støtteforeningens medlemmer, typisk for 1-2 uger ad gangen. Der er tradition for at tage familien med på øen, og alle deltager i ringmærkningen. Der arrangeres åbent hus og guidede ture for turister, skoler og andre.

Ringmærkningen foregår med ca 50 net, jævnt fordelt på øen. De fleste er traditionelle småfuglenet, men der er også stormaskede spejlnet til fangst af Perleugler og "hejsenet" udspændt mellem høje metalstolper til fangst af fugle i op til fem meters højde. Alle fangede fugle alders- og kønsbestemmes, så vidt det lader sig gøre, samt vejes og måles. Rutinen benyttes i en række projekter, hvoraf flere sker i samarbejde med Umeå Universitet.

Pileværinger, Perleugler og Krognæb i massevis

Totalt fangedes i 1989 11 336 fugle fordelt på 80 arter. De hyppigste fremgår af tabellen, og enkelte arter kan nok få en dansk ringmærker til at spærre øjnene op!

Pileværinger, en karakterart på øen, skuffede lidt i 1989, der blev kun ringmærket ni mod normalt omkring 40 fugle. I månedsskiftet august-september sås flere flokke på op til 20.

En glad dansker med sin tredje Høgeugle i hånden.

Perleuglerne havde haft en forrygende ynglesucces i Finland og strømmede til øen i september. Uglerne er nataktive, og for at fange dem åbnedes uglenettene ved huset om aftenen. En "ghetto-blaster" afspillede Perleugle-sang ved nettene, for at lokke fuglene til. Sæsonens 11 Høgeugler blev fanget om dagen, hvor de er aktive.

I sidste halvdel af oktober invaderede Krognæbbene øen, og til dem viste hejsennettene sig at være et ideelt fangstmiddel. Vi fandt ud af, at Krognæbbene er særdeles sociale: Hvis man slap en enkelt fugl efter ringmærkningen, blev den nærmest siddende som paralyseret.

Ringmærkningstotaler for Stora Fjäderäggs Fågelstation 1989, månedsvist og totalt. Arter, hvor fangsten blev på mere end 50 fugle.

	Apr	Maj	Jun	Aug	Sep	Okt	Total
Perleugle			4	9	26	11	50
Engpiber	3	9	1	13	24	1	51
Rødhals	24	67		9	65	64	229
Blåhals		122	5	31	14		172
Rødstjert	3	127	6	11	17		164
Sangdrossel	3	45	5		20	4	77
Vindrossel	9	14			21	26	70
Gærdesanger		21	9	20	6		56
Havesanger		12	130	29	3	3	175
Gransanger	4	24	5		34	12	79
Løvsanger	5	1240	774	904	234	3	3160
Fuglekonge	24	16		119	3504	1484	5147
Grå Fluesnapper		21	42	63	23		149
Broget Fluesnapper		69	13	21	17		120
Halemejse						87	87
Musvit					27	74	101
Kvækerfinke	8	21	2	100	34	13	178
Gråsiken		1	2	1		469	473
Krognæb						56	56
Dompap		3			2	72	77

Derfor var det vigtigt at slippe flere fugle ad gangen. Senere viste det sig, at hvis man kun havde fanget en enkelt, kunne man alligevel få den til at flyve normalt fra hånden ved at fløjte fuglenes kald, når man slap den.

Listen over rariteter er nok så speciel, set med danske øjne: Bjergirisk blev ringmærket og Stillits iagttaget for første gang i stationens historie. Gærdesmutte, Skovspurv og Solsort hører også til listen over sjældenheder på Stora Fjäderägg. "Rigtige" rariteter, som to Hvidbrynnede Løvsangere, to Fuglekongesangere, to Dværgevær-

linger, Sorthovedet Måge, Markpiber, Hvidnæbbet Lom og Jagtfalk, kom dog også i notesbogen. Som rosinen i pølseenden efter tre måneders ophold dukkede Västerbottens første Sneugle op på stationens skorsten i slutningen af oktober.

Stationen ser gerne flere danske ringmærkere, med eller uden erfaring. Kontaktperson: Björn Olsén, Orrvägen 14, S-90254 Umeå, Sverige.

Christian Engell Rhod

IWRB-møde i Volgadeltaet

International Waterfowl and Wetlands Research Bureau samlede 140 vandfugleforskere og -forvaltere til det treårige bestyrelsesmøde og symposium i Astrakhan i Volgadeltaet 29. september til 5. oktober 1989. Formålet med at afholde mødet i Sovjetunionen var selvfølgelig at få bedre kendskab til det land, langt de fleste af "vore" gennemtrækkende og overvintrende vandfugle kommer fra, samt at sætte fokus på vandfugleforskning og -beskyttelse i USSR. Begge dele lykkedes i høj grad.

Fra Sovjetunionen deltog 50 delegerede fra hele det enorme land, og vesterlændingene benyttede denne enestående chance til at "pumpe" russerne for oplysninger. Slagordene *glasnost* (åbenhed) og *perestrojka* (fornyelse) hørtes igen og igen, omend man hurtigt fornemmede, at der endnu er lang vej fra slagord til realiteter. Åbnin-

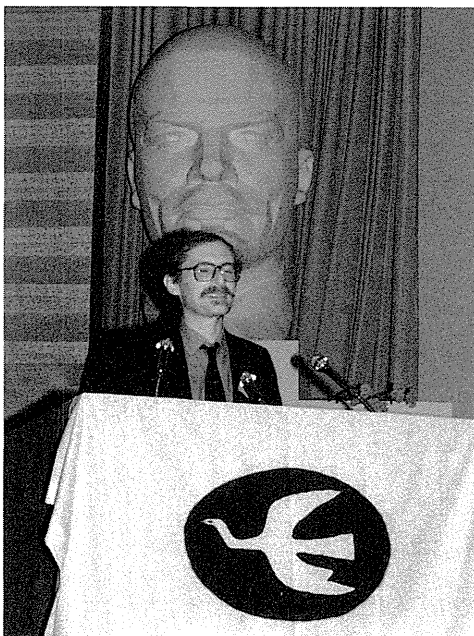
gen mod vest er imidlertid en realitet, og mange fik skabt gode kontakter. Vi har hårdt brug for bedre oplysninger østfra, og russerne har hårdt brug for at få indhentet 50 års "efterslæb" i forskning og dataudveksling. Mange af de russiske foredrag var på et meget lavt niveau, og bestod ofte mere af gætterier end af dokumenterede resultater. Men der er dygtige unge folk imellem – de har tilsyneladende bare svært ved at få lov til at komme frem – på trods af alle de pæne ord. Den sovjetiske ornitologiske forening har ca 700 medlemmer, som praktisk taget alle er professionelle. Amatører kendes næsten ikke. Der er således endnu ikke trykt en russisksproget fieldguide om USSR's fugle!

Ambitiøs plan for 1990-92

IWRB har fået ny præsident og ny direktør, og så skal der selvfølgelig ske en masse. Et af hovedpunkterne på bestyrelsesmødet var således at vedtage en treårs-plan for 1990-92. IWRB består af forskergrupper omkring udvalgte delemler samt af en bestyrelse med to delegerede fra hvert medlemsland. Danmark er repræsenteret ved Karsten Laursen fra Miljøministeriets Vildtforvaltning og undertegnede fra ICBP-Danmark. Herudover er Jesper Madsen formand for gåseforskningsgruppen og Jon Fjeldså for lappedykkergruppen, som IWRB deler med ICBP.

En af de vigtigste aktiviteter er de årlige midvintertællinger af vandfugle, som dels udgør grundlaget for udpegning af Ramsar-området m.v., og dels følger bestandsudviklingen for forskellige flyway-bestande (se artiklen om disse tællinger andetsteds i dette nr). Der tælles nu i 22 000 vådområder i mere end 60 lande i Afrika, Asien og Europa. Latinamerika dækkes fortrinsvis af de nordamerikanske myndigheder. Digre kataloger over vigtige vådområder i Sydamerika, Europa og Asien er nu publiceret sammen med IUCN, ICBP og WWF (omtalt tidligere i DOFT samt i dette nr).

I erkendelse af at vådområdebeskyttelse i den 3. verden ikke kan bæres igennem af vandfugleforekomster alene, har IWRB udvidet arbejdet til også at omfatte andre aspekter af vådområdenes betydning for fauna, flora og lokalbefolkninger. Dette åbner store perspektiver og er under hurtig udvikling af en nyetableret forskergruppe.

Et revolutionært synspunkt? Foto: Jesper Madsen.

Fokus på jagt

IWRB er en af de få internationale naturbeskyttelsesorganisationer, hvor jægere og ornitologer arbejder godt sammen. Men som alle andre fornuftsægteskaber er det ikke uden problemer. Jagten på vandfugle og problemerne forbundet hermed var hovedtemaet for symposiet, der efterfulgte bestyrelsesmødet. En lang række foredrag gennemgik status for størstedelen af verdens vandfuglebestande, og jagten på dem blev diskuteret. Blandt de bedst kendte bestande er de nordamerikanske i tilbagegang. Det samme gælder de overvintrende bestande i Middelhavsområdet, mens vinterbestandene i Nordvesteuropa generelt er stabile eller i fremgang.

Endnu engang kunne man konstatere, at vi kun ved yderst lidt om jagtens betydning for bestandenes trivsel. Den kombinerede effekt af afskydning, forstyrrelser, blyforgiftning o.a. er yderst vanskelig at udrede, og man må nok konkludere, at kun eksperimenter med ændrede jagttider og reservater for hele flyway-bestande kan besvare spørgsmålene. Vurderingerne spænder fra, at jagten ligefrem har en positiv effekt på bestandene, til at jagten holder de vestpalæarktiske (bl.a. europæiske) bestande nede på en brøkdel af, hvad biotoperne kunne bære uden jagt.

Anbefalingerne fra symposiet påpeger behovet for mere forskning omkring betydningen af jagtlige forstyrrelser og blyhaglforgiftning, samt behovet for redningsplaner for truede bestande af f.eks. Hvidhovedet And, Marmorand, Sortnæbbet Stork, Tyndnæbbet Spove og Dværgegås.

Et af de store – og særdeles vanskelige – mål er at få vedtaget en vandfugle-forvaltningsplan for Vestpalæark-

tis, på samme måde som det er gjort med stor succes i Nordamerika. Problemet er, at mens der er to lande der skal være enige i Nordamerika, så er der 70 lande i Vestpalæarktis, der skal samordne jagttider, -kvoter og vådområdebeskyttelse. I betragtning af de betydelige forskelle, der er mellem Nord- og Sydeuropa samt Østeuropa og Nordafrika i disse spørgsmål, kan det synes at være en håbløs opgave.

250 par Havørne

En enkelt dag under det ugelange møde var afsat til en ekskursion med båd i Volgadeltaet. Det var en stor oplevelse. Deltaet er næsten lige så stort som Sjælland og består af omtrent 800 kanaler. Jorden er sandet og kan kun i begrænset omfang opdyrkes. Området udnyttes i stedet til rørhøst, høslæt og græsning, og kanalerne til fiskeri. Langs kanalerne er der galleriskov med store kolonier af hejrer og skarver, og blandt ynglefuglene kan i øvrigt nævnes 250 par Havørne, 160 par Krøltoppede Pelikaner, 8500 par Store Sorthovede Måger, 2500 par Purpurhejrer og 10000 par Grågæs. I træktiderne raster 5-7 millioner vandfugle i deltaet, og 250000 Knopsvaner fælder i området. Hele deltaet er udpeget som Ramsar-område.

Vi besøgte et af de tre reservater på ialt 634 km² yderst i deltaet. Det blev indviet af Lenin allerede i 1919, og der har i mange år været drevet forskning fra en lille biologisk station. Desværre har russerne fundet ud af, at der er vestlig valuta at tjene på de mange fugle i området, så der nu arrangeres jagtture for bl.a. vesttyske jægere til områderne omkring reservaterne. Der nedlægges årligt ca 200000 vandfugle i hele deltaet.

Hans Meltofte

På bådture ad Volgadeltaets mange forgreninger. Foto: Jesper Madsen.